

TILLSYN

Nr 2/07

KEMI
Kemikalieinspektionen

Stormarknad 2006

– ett samarbetsprojekt

Best.nr. 510 854
Sundbyberg i juni 2007
Utgivare: Kemikalieinspektionen
Beställningsadress: tel: 08-50 59 33 35,
fax: 08-50 59 33 99, e-post: kemi@cm.se

1.	SAMMANFATTNING	3
2.	SUMMARY	4
3.	SYFTE och projektutförning	5
3.1	Kommunernas avgränsning	5
3.2	Vägledningsmaterial	5
4.	KOMMUNERNAS INSPEKTIONER	6
4.1	Resultat	6
4.2	Åtgärder från kommunerna	8
5.	KemI:s INSPEKTIONER	8
5.1	Företagsurval	8
5.2	Resultat	9
6.	ERFARENHETER FRÅN PROJEKTET	10
6.1	Dåliga korkar	10
6.2	Utvärdering	12
6.3	Lärdomar	12
7.	BILAGOR	13
7.1	Bilaga 1 Inspekterade företag	13
7.2	Bilaga 2 Möte om förgiftningstillbud	14
7.3	Bilaga 3 Informationsbrev om barnskyddande förslutningar	16

1. SAMMANFATTNING

Kemikalieinspektionen (KemI) har under 2006 genomfört ett samverkansprojekt med 57 av landets kommuner. Projektet – kallat Stormarknad 2006 – är det första i sitt slag där KemI samarbetat direkt med kommunerna genom att under projektet vägleda i form av handledningar och checklistor och stödja via telefon och mail. En annan del i projektformen har varit att KemI har inspekterat leverantörer direkt efter kommunernas tillsyn i butiker. Samarbetsformen har varit mycket uppskattad av såväl kommuner som av KemI.

Kommunerna inspekterade stormarknader under våren och rapporterade brister till KemI. KemI:s skrift, Kemiska produkter i butiker – märkning och ansvar, var utgångspunkten för nivån på inspektionerna.

Åtta procent av alla granskade kemikalier hade brister, och dessa åtta procent hittades i 83 procent av butikerna. De vanligaste bristerna var avsaknad av barnskyddande förslutning, avsaknad av taktil märkning samt olika felaktigheter i märkningsetiketten. 503 produkter hade så allvarliga brister att butiken informerades om att produkterna inte fick säljas i detta skick. 89 polisanmälningar har gjorts, huvudsakligen p.g.a. avsaknad av svensk faromärkning.

KemI inspekterade sedan leverantörer. Många av de brister som kommunerna sett hade redan åtgärdats innan KemI:s inspektion, vilket tyder på att butikstillsyn får effekter högre upp i leverantörskedjan. Arbetsformen har också varit ett bra sätt att hitta företag som annars inte skulle inspekteras.

Stor fokus har lagts på att utreda problemet barnskyddande förslutningar som tappar sin funktion. Det står klart att valet av plast i kombination med tidsfaktorn är det viktigaste i sammanhanget. Prisbilden kan vara en faktor vid valet av material i korken och priset får i vissa fall gå före kvaliteten.

2. SUMMARY

During 2006, the Swedish Chemicals Agency (KemI) collaborated in a project with 57 of Sweden's municipalities. The project – called Stormarknad 2006 – is the first project in which KemI guided the municipalities by providing written guidance as well as support by mail and telephone during the project. After the municipalities' inspections, KemI made follow-ups at the top suppliers (manufacturers, importers). This way to carry out a project has been much appreciated by the municipalities as well as by KemI.

The municipalities carried out their inspections during the first part of 2006 and reported to KemI. KemI's brochure "Chemical products in shops" indicated to the municipalities at what level they were supposed to carry out the inspections. The present brochure describes the level of knowledge the shops should have about the labelling rules for chemical products.

The result shows that quite many products lacked information or failed in some protection device. 83 per cent of the shops had chemical products that lacked information or had incorrect labelling. 503 products were found to have such serious deficiencies that it was necessary to inform the shops that the product could not be sold. 89 reports were made to the police, most often due to lack of information in Swedish in the case of dangerous products.

The project was highlighted in about 20 local newspapers in Sweden.

When KemI made inspections to suppliers the inspectors could see that a great deal of what had been reported by the municipalities had been taken care of before the inspection. This can be regarded as an evidence of the fact that inspections carried out by municipalities have a great impact at the supplier level. This way to run a project has also turned out a good method to find companies that would never have been inspected otherwise.

Efforts have been made to look into the issue of child-resistant packaging which loses its function. It is evident that the type of plastic chosen in the cap together with the time factor is crucial. The price can also be important when deciding what material to choose. In many cases, the price is regarded as more important than quality.

The chemicals in the product affect the plastic in the inner cap.

On the basis of available information in this matter, KemI is of the opinion that there will be demands on better child-resistant packaging in the future, i.e. products with caps that do not function as required will not be allowed to place on the market until the problem has been solved. Information describing KemI's point of view has been sent to manufacturers and suppliers.

3. SYFTE OCH PROJEKTUTFORMNING

Under 2006 genomfördes ett samverkansprojekt mellan landets kommuner och Kemikalieinspektionen. Syftet med att samverka var dels att aktivt kunna vägleda kommunerna i deras butikstillsyn dels att se om ett sådant projekt skulle fungera.

KemI ville veta vilket genomslag ett projekt skulle få där tillsynen börjar i butikerna och aktivt följs upp ända till primärleverantörerna (tillverkare och importörer).

Avsikten var att tillsammans med kommunerna kontrollera regelefterlevnaden på stormarknader som har kemiska produkter i sina sortiment. Stormarknader valdes som inspektionsobjekt dels på grund av deras sortiment och lättillgänglighet för vanliga konsumenter, dels på grund av att KemI tidigare fått indikationer på att inspektionsinsatser var nödvändiga.

Under våren 2006 inspekterade de medverkande kommunerna stormarknader med avseende på kemiska produkter. I projektets inledande skede bistod KemI med vägledningsmaterial bl.a. checklista och tillsynshandledning. När kommunernas inspektionsperiod pågick stod KemI till tjänst med mail- och telefonsupport. Många av kommunernas frågor var ganska lika varandra varför ett FAQ upprättades med de vanligaste frågorna och sändes ut till de medverkande. Kommunerna redovisade sina resultat med hjälp av ett i förväg upprättat excelark vilket sändes in till KemI. De flesta kommuner kompletterade även med fotografier. KemI:s uppgift, förutom vägledningen, var alltså att gå vidare och inspektera primärleverantörerna med de allvarligaste bristerna som inrapporterats av kommunerna. KemI granskade dessa brister hos primärleverantörerna men granskade även klassificering, märkning och säkerhetsdatablad där så var nödvändigt.

3.1 Kommunernas avgränsning

Projektet avgränsades för kommunernas del till stormarknader. Med stormarknader avsågs större butiker/varuhus med kemiska produkter i sitt sortiment. Det gällde bl.a. de större matvarukedjorna, byggvaruhusen, butikskedjorna med försäljning av gör-det-själv-artiklar för bil, hus och hem, teknik och hobby samt de som har inriktningen ”lågpris”.

Nedanstående granskades av kommunerna:

- svensk märkning på farliga produkter
- barnskyddande förslutning
- kännbar varningsmärkning (upphöjd varningstriangel för synskadade)
- tillstånd för särskilt farliga kemikalier
- förvaring
- CMR (cancer, mutagen, reproduktionstoxisk) produkter som anger ”endast för yrkesmässigt bruk”.

3.2 Vägledningsmaterial

3.2.1 Broschyren Kemiska produkter i butiker – märkning och ansvar

Broschyren vänder sig i första hand till butiker som säljer kemiska produkter till konsumenter. Den informerar om sakförhållanden vilka är rimliga att kräva att butiksledet har kunskap om. De flesta kommuner har delat ut broschyren till sina tillsynsobjekt i projektet.

Beställ exemplar gratis från

CM Gruppen, Box 11063, 161 11 Bromma

Ordertel: 08-50 59 33 35, Orderfax: 08-50 59 33 99

E-post: kemi@cm.se

Glöm inte att ange beställningsnummer

3.2.2 Tillsynshandledning

En tillsynshandledning togs fram för projektet och finns publicerad på webben i slutlig utformning (www.kemi.se). I handledningen finns en checklista. Handledningen kan med fördel användas i andra liknande projekt där man har detaljhandelstillsyn. Även för företag kan den vara av intresse för att få en sammanfattning av reglerna och myndigheternas syn på åtgärder och tolkning av regelverket.

3.2.3 Frågor och svar

KemI har fått in många mail och telefonfrågor. Regelverket på detta område är snårigt och många undantag finns. Kommunerna bör ringa eller meila KemI, så fort tveksamheter uppstår.

4. KOMMUNERNAS INSPEKTIONER

4.1 Resultat

Resultat har inkommit från 57 kommuner. Uppemot 75 kommuner har dock varit delaktiga i projektet, men utan att skicka in resultat eftersom stormarknader saknats i små kommuner.

I tabell 1 visas en översikt av kommunernas inspektioner. Notera dock att detta är det totala antalet produkter som samtliga kommuner kontrollerat och det totala antalet brister som kommunerna funnit. Samma produkt kan alltså ha granskats av flera kommuner i olika butiker och samma brist kan följaktligen vara räknad flera gånger.

Antal inspekterade butiker	443
Antal butiker med brister	367 (= 83 %)
Antal granskade produkter ¹	18 809
Antalet inrapporterade brister ²	1552 (= 8 %)

Tabell 1 Översikt över kommunernas inspektioner

-
- ¹) Antalet produkter som kommunerna har granskat i varje butik. Det kan betyda att samma produkt granskats på flera ställen av flera kommuner.
  - ²) Antalet brister som kommunerna har uppdagat i varje butik. Det kan betyda att samma produkt med samma brist återkommer flera gånger. Flera kommuner kan ha sett samma brist på flera ställen.

I projektet har en enklare granskning gjorts av vissa kemikaliereregler. Positivt är att andelen brister för produkterna ligger så lågt som åtta procent. Dock har säkerhetsdatablad och detaljbrister i märkning inte granskats. Om detta skett hade antalet brister säkerligen ökat. Brister har återfunnits i 83 procent av butikerna. Det är uppenbart att primärleverantörernas kontroll över vad de säljer till butikerna borde vara bättre. Samtidigt visar detta att butikerna behöver kontrollera sina produkter bättre. Här ger broschyren "Kemiska produkter i butiker" vägledning om vilken kunskapsnivå som kan vara lämplig för en butik som säljer kemiska produkter.

Kommunerna redovisade brister på följande områden:

- svensk märkning på farliga produkter saknades, där den borde finnas
- barnskyddande förslutningar saknades eller var dåligt påskruvade
- kännbar varningsmärkning (upphöjd varningstriangel för synskadade) saknades
- tillstånd saknades för överlåtelse och import av särskilt farliga kemikalier
- CMR (cancer, mutagen, reproduktionstoxisk) produkter, som endast får säljas för yrkesmässigt bruk, var konsumenttillgängliga
- Övriga brister (t.ex. detaljbrister i märkningen).

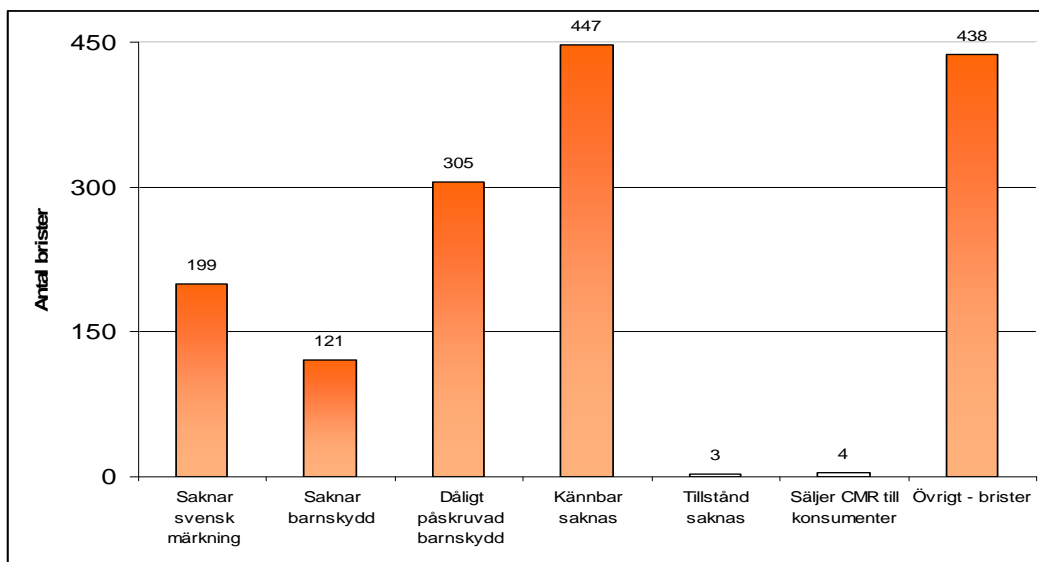

Fig. 1 Brister i butiker

Den vanligaste bristen var avsaknad av kännbar varningsmärkning. I många fall kan det dock vara fråga om att den självhäftande etiketten med triangel trillat av på en del av förpackningarna. En annan vanlig brist var barnskyddande korkar som inte fungerade. En utförligare beskrivning av problemet med korkar som tappar sin funktion finns under diskussionsavsnittet. En stor del handlade också om produkter som inte var märkta på svenska eller hade brister i märkningen.

Märkningsreglerna är detaljrika och inte alltid glasklara, det är inte förvånande att de tolkas olika eller att man helt enkelt behöver hjälp med tolkningen. Några detaljer som ofta ger upphov till frågor är:

- taktill märkning måste inte finnas på både inner- och ytterförpackning
- kravet på svensk märkning gäller bara för faroklassificerade produkter

- märkningen är beroende av halten av ämnet. T.ex. måste inte en produkt vara faromärkt bara för att den innehåller limonen – det beror på halten
- ämnen som är klassade som Irriterande och Miljöfarliga behöver inte anges på etiketten
- för små förpackningar behöver inte risk- och skyddsfraser anges för vissa klassificeringar
- procenthalter behöver inte anges på förpackningen.

4.2 Åtgärder från kommunerna

I figur 2 visas de åtgärder som kommunerna vidtagit när brister funnits. 503 produkter hade så allvarliga brister att butiken informerades om att produkterna inte fick säljas i detta skick. Butikerna har då plockat bort produkterna från hyllorna. I några enstaka fall har kommunen tvingats lägga ett förbud, då butiken inte frivilligt åtgärdat felet.

89 polisanmälningar har gjorts, huvudsakligen p.g.a. avsaknad av svensk faromärkning.

Normalt finns det också en miljöstraffavgift (MSA) för avsaknad av svensk märkning men just under denna tidsperiod uppstod ett administrativt problem med hanteringen av MSA. Under några månader hänvisade miljöstraffavgiftsförordningen till gammal lagstiftning för märkning (KIFS 1994:12) och rent formellt kunde därför inte MSA beslutas av kommunerna. Detta förändrades när KemI utförde sina inspektioner och MSA kunde beslutas igen.

Den nya tolkningen av ansvaret för avsaknad av kännbar varningsmärkning och barnskyddande förslutning gör att i de allra flesta fall kan enbart primärleverantörerna polisanmälas och få beslut om MSA.

Omständigheterna med hänvisningen till äldre lagstiftning samt ansvarstolkningen angående barnskydd och kännbar varningsmärkning, gjorde att nästintill inga miljöstraffavgifter beslutades i detta projekt för kommunernas del.

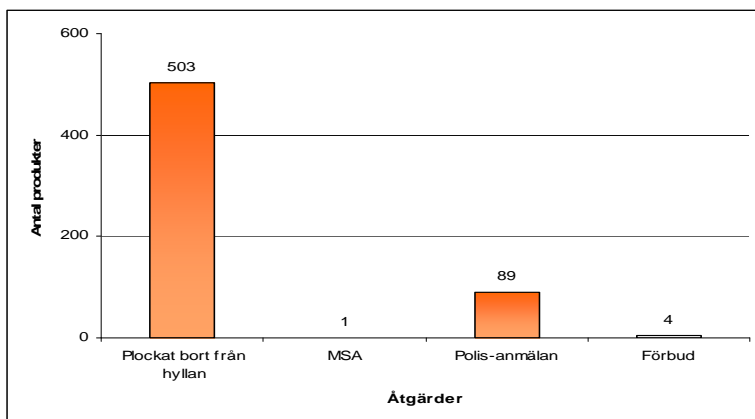

Fig. 2 Åtgärder från kommunernas tillsyn (antal produkter)

5. KEMI:S INSPEKTIONER

5.1 Företagsurval

Kommunernas redovisningar användes för KemI:s val av egna inspektioner. Vid urvalsproceduren prioriterades de brister som KemI ansåg allvarligast, som avsaknad av svensk märkning och barnskyddande förslutning.

KemI har inte kunnat gå vidare med alla de tips som inkommit om utländsk märkning. I många fall har uppgifterna varit otillräckliga när det gäller vem som tagit in produkten till Sverige. När det gäller de produkter som har haft utländsk märkning och där KemI funnit en svensk leverantör har inspektion dock varit möjlig.

5.2 Resultat

Kemikalieinspektionen har inspekterat 87 företag i projektet under främst hösten 2006. KemI fokuserade på de brister som kommunerna upptäckte. I de fall då företaget inte tidigare hade inspekterats av Kemi så granskades hela företaget med avseende på den samlade regelefterlevnaden när det gäller exempelvis produktregisteranmälan och säkerhetsdatablad.

Leverantörerna har ofta åtgärdat bristerna efter det att kommunerna haft tillsyn i butikerna. När KemI sedan inspekterade leverantörerna hade uppemot 70 procent redan åtgärdat de brister som kommunerna uppdagat (fig. 3). En bra indikation på att butikstillsyn har effekt högre upp i leverantörsleden.

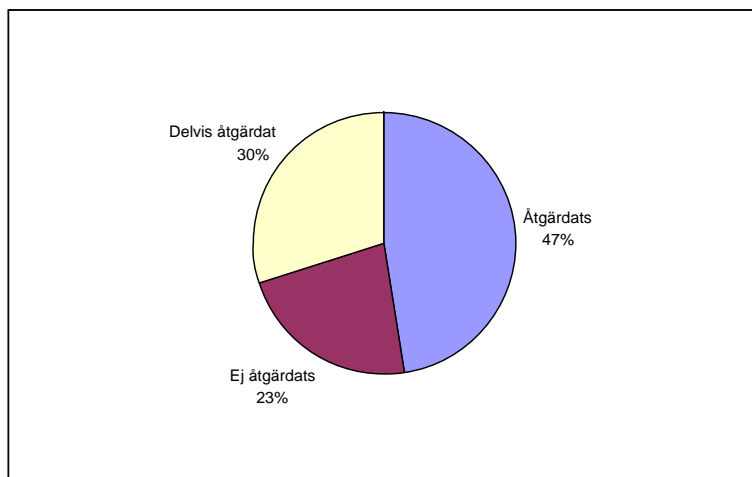

Fig. 3. Åtgärder som leverantörerna vidtagit efter kommunernas tillsyn i butikerna

Vid KemI:s inspektioner hade drygt en fjärdedel av leverantörerna allvarigare brister såsom utebliven produktanmälan till produktregistret, avsaknad av barnskydd eller svensk märkning.

Figur 4 beskriver vilka åtgärder KemI vidtagit vid tillsynen efter första omgångens granskning. De företag som fått krav på rättelse kan ha avslutats i en andra omgång, men de kan också ha fått ytterligare krav. Redovisningskrav ställs ofta då det finns allvarigare brister eller många brister eller där en uppföljning behövs.

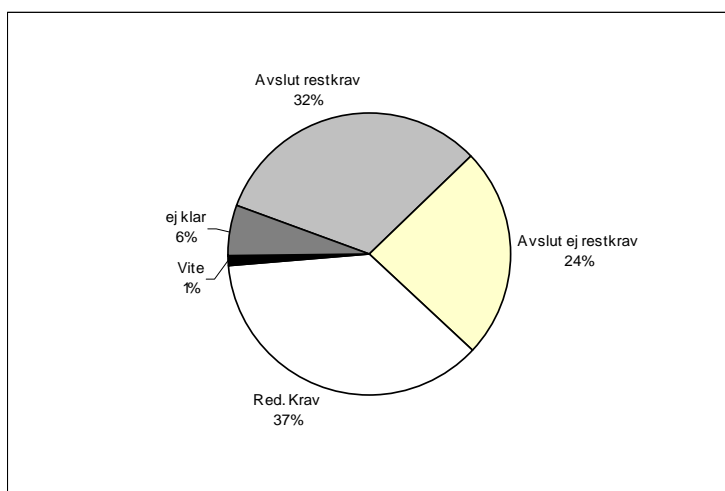

Fig. 4. Åtgärder

När det gäller de allvarligaste bristerna gjorde KemI polisanmälningar och beslutade om miljöstraffavgifter (tabell 2).

	Procent	Antal	Totalt
Polisanmälan	13%	11	87
MSA	11%	10	87

Tabell 2. Åtgärder i form av polisanmälningar och miljöstraffavgifter (MSA)

Det är inte möjligt att direkt jämföra KemI:s resultat från detta projekt med resultat från andra inspektionsprojekt på KemI på grund av att KemI vanligen går djupare med frågor om klassificering, säkerhetsdatablad m.m. Detta projekt gick i första hand ut på att gå vidare med de inrapporterade bristerna från kommunernas tillsyn.

6. ERFARENHETER FRÅN PROJEKTET

6.1 Dåliga korkar

6.1.1 Historik

Giftinformationscentralen uppmärksammade för ett antal år sedan en ökande frekvens av förgiftningsfall med barn som fått kemisk lunginflammation på grund av intag av tändvätska. Ett möte med myndigheter, förpackningstillverkare och företag hölls på Kemikalieinspektionen där frågan diskuterades. Protokoll från detta möte kan läsas i bilaga 2. En konkret åtgärd efter mötet var att en film gjordes om riskerna med tändvätskor och barn i samband med grillning. KemI, Giftinformationscentralen och Konsumentverket stod bakom filmen som sändes på Anslagstavlan i SVT.

I flera tidigare tillsynsprojekt som kommuner har gjort, t.ex. Kolla korken (Miljösamverkan Västra Götaland), hade man uppmärksammat att många korkar tappat sin barnskyddande funktion. Korken gick enkelt att skruva av som en vanlig kork. KemI gjorde en uppföljning hos några av de leverantörer, vilkas produkter haft brister i barnskyddet. Leverantörerna menade då att korkarna fungerade i fabrik eller på lager. Ett brev skickades dock ut till inspekterade företag och andra intressenter där KemI informerade ytterligare om frågan (se bilaga 3).

6.1.2 Vad gjordes i detta projekt?

Avsaknad av eller dåligt fungerande barnskyddande förslutningar var brister som kommunerna skulle rapportera in till KemI i projektet. Tyvärr visade det sig att det fortfarande är mycket stora brister vad gäller funktionen hos barnskyddet.

Leverantörerna som KemI inspekterat och intervjuat har fått dela med sig av erfarenheter och kunskaper om material, produktionslinjer, leveranser m.m. Många leverantörer har gjort egna tester och lagt ned mycket arbete på vad som fungerar och inte. På en del av inspektionerna gavs möjlighet att kontrollera barnskyddet på lagret, och dessa korkar visade sig fungera tillfredställande.

KemI har även intervjuat två av de största tillverkarna av korkar på den svenska marknaden.

6.1.3 Teorier om bristerna

Teorier om temperatur, transporter, lufttryck, m.m. förekommer som förklaring till bristande funktion i barnskyddet. Valet av plast i kombination med tidsfaktorn är det viktigaste i sammanhanget. Vissa kemikalier får innerkorken att svälla vilket medför att den fastnar i ytterkorken och sätter barnskyddet ur spel. Prisbildningen kan vara en faktor vid valet av material i korken och priset får i vissa fall gå före kvaliteten.

Förpackningar med tändvätska är mest representerade i statistiken över bristande barnskydd.

Två vanliga plaster i korkar för barnskyddande förslutningar är polyeten och polypropen. Andra vanliga plaster är polyamid och acetalplast. Av dessa alternativ är polyeten/polypropen de billigaste, och passar inte till tändvätska. Kemikalierna i tändvätskan påverkar plasten i innerkorken enligt ”lika löser lika” principen och barnskyddet slutar att fungera efter en tid.

Enligt expertisen är det väldigt svårt att nå en lösning som aldrig felar. Kombinerar flaska, kork och kemikalie uppstår risken att någon av komponenterna inte passar tillräckligt bra tillsammans för att ett fullgott barnskydd ska uppnås under produktens hela livslängd. Ett problem är dessutom att korkar och flaskor inte alltid kommer från samma producent. Kunderna letar bästa pris och riskerna för att komponenterna är dåligt kompatibla med varandra ökar. Korktillverkarna uppger att de alltid ger råd om vilken kork som är mest duglig för den aktuella kemikalien men tyvärr verkar det som kvalitetsfaktorn ibland får stå tillbaka för priset.

6.1.4 Standarden (ISO 8317:2003)

Testerna för ett godkännande enligt standarden genomförs av en barnpanel som ska försöka öppna förpackningen på en viss tid. Ett problem är att förpackningarna inte testas mer verklighetsnära. På grund av att det är barn så finns endast vatten (eller inget alls) i förpackningarna och därför får man inte ett rättvist resultat. Faktorerna kemikaliepåverkan över tid i kombination med värme tas det ingen hänsyn till då man slår fast huruvida en förpackning ska anses vara godkänd eller ej. KemI har varit i kontakt med SIS (Swedish Standards Institute) tidigare och då fått svaret från EU-gruppen där att säkerhetsklausulen³ anger att förpackningen ska hålla hela livslängden. Denna bedömning är upp till leverantörerna av kemiska produkter att göra, enligt SIS.

---

³ A child-resistant package, in addition to satisfying the requirements for child resistance, specified in 4.3, shall meet the requirements for packaging, such as being appropriate for the contents, providing mechanical protection and functioning properly for the life of the package”

Det är helt klart att korkar som mister sin funktion inte uppfyller denna skrivning.

Barnskyddet ”godkänns” ändå enligt standarden vilket i sämsta fall räcker som upplysning för den kund som skall köpa en uppsättning korkar.

KemI menar att det skulle behövas tydligare skrivningar i standarden där det framgår att om man vet att produkten ska användas för en viss kemikalie, och man i förväg har skäl att tro att viss påverkan kommer att ske, så ska testprodukten förberedas för det, t.ex. genom att förpackningarna under en tid i förväg fylls med den aktuella kemikalien och lagras under en tid i värme.

6.1.5 Framtiden

KemI har valt att göra en ordentlig undersökning och kartläggning i detta projekt som ett första steg. KemI anser sig kunna ställa hårdare krav i fortsättningen då bristande barnskydd upptäckts, dvs. alla produkter som då har korkar som tappat sin funktion får försäljningsförbud, tills problemet är åtgärdat. Information som beskriver problemet har gått ut till samtliga berörda företagare i projektet.

6.2 Utvärdering

40 av de 57 deltagande kommunerna har svarat på utvärderingen. Projektet har fått goda omdömen. Genomgående är att samtliga medverkande önskar fler liknande projekt, där KemI håller direkt i projektet och vägledning. Tiden för planeringen behöver förlängas, så att fler kommuner har möjlighet att planera in projektet i sin verksamhet. Minst 365 inspektioner av kommunerna gjordes som en följd av detta projekt. Inspektioner som annars inte skulle ha ägt rum.

Formerna för samarbetet gav en del fördelar:

- KemI fanns tillhands aktivt som vägledare genom hela projektet (via vägledningsmaterial, telefon och e-post)
- KemI följde upp de brister som kommunerna fann i butikerna hos tillverkare och importörer
- KemI fick en samlad överblick över vilka brister som förekommer i butiker
- KemI fick en bild över vilka frågor som är vanligast bland kommunernas inspektörer
- Berörda kommuner gavs tillfälle att följa med på KemI:s inspektioner.

6.3 Lärdomar

Projektformen är redan efterfrågad för kommande samarbeten och till nästa projekt kommer vissa inslag förbättras:

- Tidigare annonsering av projektet
- Uppstartsdag i god tid
- Tydligare instruktioner (manual) från KemI:s sida om hur resultaten ska redovisas
- Rekommendation att alla kommuninspektörer som har frågor, eller inte är helt säkra, att ringa eller maila KemI.

7. BILAGOR

7.1 Bilaga 1 Inspekterade företag

Fler butiker har dock inspekterats, exempelvis färgbutiker och järnhandlare. Dessa har inte tagits med i listan nedan. Nedan listas kommunernas inspekterade företag - stormarknader:

AG:s favör	Fresks	Mekonomen
Bauhaus	Granngården	Micro AB
Beijer Byggmaterial	Harald Nyborg	Optimera
Biltema	Hemköp	Plantagen
Byggmax	ICA	Rusta
Citygross	Jula	Silvan
Clas Ohlson	K-Rauta	Viberga
Coop Forum /Konsum	Laitis	Willys
Dollarstore	Lidl	
Eko	Meca	

Kemikalieinspektionens inspekterade företag - primärleverantörer:

AB Alfort & Cronholm	Gjöco AB	NMK Svenska Försäljning
AB Finja Betong	Grunda AB	Nord Farbo AB
AB Gunry	Hagmans kemi AB	Nordic Trade Dev. Group AB*
Agro Oil AB	Harald Nyborg KB	Petrolia AB
Akzo Nobel Decorative	Henkel Norden AB	Petrosol AB
Alcro-Beckers AB*	Herdins AB*	Rusta AB
Ardex-Arki AB*	Icopal AB*	Sara Lee H&BC Sverige AB
Aspen Petroleum AB*	Impregnum AB*	SC Johnson Sweden AB ??
Auson AB	Inno AB	SEAB AB
Biltema Nordic services	International Färg AB	Sika Sverige AB*
Bio Cosmetic Sweden AB	Is-fritt Handel	Skogens kol AB*
Bostik AB*	Jotun Sverige AB	Skåne Marmor AB
Bröderna Iwarsson	Kemetyl AB	Smörjteknik Norden AB
Budakuten i Malmö AB	Kempartner AB	Sollenbrunns Oljeservice AB
Centerpac Sweden AB	Kent Nilsson	Svea Distribution AB
Shimano Nordic Cycle AB	Koivunen AB	Swedol AB
Cifab Continental i Floda AB	Kärcher AB	Svenska Lantmännen ek. för.
CRC Industries Sweden AB	Lackimporten, P Corlin	Svenska Volkswagen AB
Day System AB	Lahega kemi AB*	Teknos AB*
DeLaval Sales AB	Landora Färgindustri AB*	Titab Pac AB
Dupont Powdwe Coatings	L. M. S Bele AB	Trelleborg Building Systems
Eclipse Biofarm AB	Lidl Sverige KB	Tremco AB*
Entravård Gullåkra HB	Lubricare International AB	Tripak Tillverkning AB
Enwa AB	Lööfs Gasol AB	Ulinco AB
Essve Produkter AB*	Mac-serien Production AB	Umeå Färg & Tapet AB
Finja bemix AB*	Masens kemisk tekniska AB*	Unidea AB
Flügger AB	Micro AB	Uniol-Produkter AB
Färggrossen i Kalmar AB	Motorfirman Holger Duell AB	Upplands bilfärg AB
Ginge Svenska AB	Naturline i Norrköping AB*	Würth Svenska AB*

* företag som primärt ingick i andra projekt inom KemI's tillsyn

7.2 Bilaga 2 Möte om förgiftningstillbud

KEMI

KEMIKALIEINSPEKTIONEN
NATIONAL CHEMICALS INSPECTORATE

2004-07-02

Diarienummer
690-720-04

Riskbegränsning

Bo Nyström

☎ 08-519 411 03

e-post: bo.nystrom@kemi.se

Sammanfattande anteckningar från möte om förgiftningstillbud hos barn på grund av tändvätskor och liknande produkter

Tid: Måndagen den 14 juni 2004, kl. 13-16
Plats: Kemikalieinspektionen, Esplanaden 3A, Sundbyberg
Lokal: Syntesen, plan 3

Närvarande: Se bifogad tabell nederst

Kemikalieinspektionen presenterade en dagordning, vilken godkändes av alla mötesdeltagare. Resultatet av diskussionen sammanfattas efter respektive rubrik:

Del 1 – Inledning samt tekniska aspekter hos produkter och förpackningar

- Beskrivning av förgiftningsfall och behandling. Giftinformationscentralen gör en kortare sammanfattning av läget vad gäller antal fall mm.

Giftinformationscentralen (GIC) beskrev erfarenheterna från de förgiftningsfall som förekommer. När oroliga föräldrar ringer till GIC är det viktigt att försöka avgöra om barnet fått ned tändvätska i lungorna eller inte. Om så är fallet är det vanligt att barnet hostar ihållande och i svårare fall kan syresättningen av blodet försämrats. Det är då nödvändigt med sjukhusvård som i sällsynta fall kan bli långvarig. Tändvätska är egentligen inte särskilt giftigt i sig utan det är de ytspänningsnedsättande egenskaperna som skadar lungfunktionen, men eftersom vätskan är så pass lättflytande är det stor risk att barnet sätter vätskan i halsen om det smakat på innehållet. Bitrex eller annat bittermedel skulle knappast hjälpa i det här fallet eftersom skadan redan kan vara skedd när tändvätskan kommer i munnen. Däremot skulle högre viskositet på produkten hjälpa och GIC efterlyste mer trögflytande alternativa produkter. Antalet olycksfall med tändvätska har ökat markant de senaste fyra åren trots att det inte går att utläsa någon motsvarande försäljningsökning i tillgänglig statistik.

- Presentation av det aktuella läget vad gäller funktionen hos de barnskyddande förslutningarna och vilka åtgärder som vidtagits av tillverkare eller återförsäljare.

Kemikalieinspektionen noterade att de tillverkare och distributörer som kontaktats i ärendet har vidtagit något olika åtgärder, men att kontroll av rutiner har skett både vid tillverkning och vid distribution. Sannolikheten att kapsylerna inte skulle vara tillräckligt åtdragna från fyllningen i fabrik är förmodligen relativt låg, men däremot var alla närvarande med kunskaper om den aktuella typen av förpackning överens om att plaster med för låg resistens mot till exempel n-paraffin ofta används i den här typen av förpackningar. Branschen tycks under senare år ha gått ifrån kapsyler med insats av polyamid, vilket var det vanliga tidigare. Detta förhållande kan vara en bidragande orsak till att problemet med dåligt fungerande barnskyddande förslutningar tycks ha ökat. Bästa lösningen vore en förändrad standard för hur förpackningar med till exempel tändvätska skall utformas. Eftersom dagens standard inte utvärderar förpackningen i kombination med sitt innehåll upptäcks inte det

aktuella problemet med att kapsylerna sväller. Kemikalieinspektionen åtog sig att utreda möjligheterna för att förändra den aktuella förpackningsstandarden.

- Möjligheter till produktutveckling och förbättring av förpackningarnas funktion

Lennart Fahlgren från Petrolia AB redogjorde för den utvärdering som visat att val av plasttyp i kapsylen har avgörande betydelse för dess förmåga att motstå volymförändringar i kontakt med tändvätska. Per Alexandersson på Emballator Växjö Plast AB bekräftade detta och beskrev problemet som att det gäller att hitta ett lämpligt plastmaterial i relation till innehåll och de påkänningar som förpackningen beräknas behöva utstå i form av lagringstid och temperatur. Vid hög temperatur och lång lagringstid kan ett flertal plaster svälla, men för normal användning finns det bättre alternativ än polypropen, till exempel polyamid. Övriga närvarande från branschen lovade att diskutera frågan med företagsledning eller liknande.

Vad gällde övrig produktutveckling och alternativ till de lättflytande tändvätskorna med n-paraffin, nämndes att det till exempel finns mer trögflytande alkoholbaserade "tändgeler". Det kan emellertid finnas en motsättning mellan brandsäkerhet och övrig produktsäkerhet eftersom till exempel alkoholbaserade produkter är mer lättantändliga. Produkter i brandklass 1 och 2 måste förvaras i speciella brandskåp i butik, medan n-paraffinbaserade tändvätskor tillhör klass 3, och kan därmed säljas fritt i butik. Övriga alternativa tändmetoder diskuterades också, och det är viktigt att informationsarbetet fortsätter för att stimulera användningen av alternativa produkter. Konsumentverket påminde om en nyligen gjord utvärdering i Råd & Rön av olika produkter för att tända grillkol.

Del 2 – Metoder för att minska riskerna med användning av tändvätskor och liknande

- Informationsarbete och upplysning - vad kan myndigheter, media och branschen göra? (Regelarbete, informationskampanjer, marknadsföring och exponering i butik osv.)

Röda Korset och barnavårdscentralerna identifierades som viktiga aktörer för att nå ut med information till föräldrar om riskerna med tändvätska. Röda Korset bedriver till exempel kursverksamhet för nyblivna föräldrar där risker med kemikalier i hemmen uppmärksammas. Hemvärdet och Försvaret samt skola och förskola nämndes också i detta sammanhang. Förpackningarna bör också kunna förses med en varningstext av något slag där vikten av att skydda barnen från tändvätska poängteras. Texten bör dessutom betona betydelsen av att skruva åt kapsylen ordentligt för att erhålla önskad funktion och att kapsylen endast är barnskyddande och inte barnsäker. En varningstext på förpackningen skulle kunna bli en del av en kommande frivillig branschöverenskommelse, som skulle kunna träda i kraft inför sommaren 2005. Detta skulle i så fall förutsätta 1-2 möten under hösten 2004. Kemikalieinspektionen åtar sig att samordna detta arbete.

I övrigt nämndes detaljhandelns möjligheter att varna för oförsiktig användning av tändvätska med anslag på väggar eller med speciell bifogad information till kunderna. Shell lovade till exempel att bifoga en liten informationslapp till kunder som köper tändvätska under sommaren 2004. I övrigt nämndes att GIC använt sin hemsida för information om riskerna med tändvätska. KemI, KV och GIC bestämde också att komma ut med ett gemensamt pressmeddelande. Ett pressmeddelande skickades den 22 juni och uppmärksammades åtminstone i Radio Stockholm. "Anslagstavlan" på SVT skulle också kunna användas som informationskanal. Konsumentverket skulle kunna fungera som samordnare av dessa och liknande former av informationsverksamhet.

Närvarande:

Följande myndigheter och företag var med vid mötet; Giftinformationscentralen, Konsumentverket, Kemikalieinspektionen, Kemetyl AB, Petrolia AB, Svenska Shell AB och Emballator Växjöplast AB.

7.3 Bilaga 3 Informationsbrev om barnskyddande förslutningar

Inspektion & Vägledning
Magnus Carnwall
☎ 08-519 41 264
Karin Rumar
☎ 08-519 41 252

INFORMATIONSBREV Diarienummer
890-870-2005

2005-06-09

För kännedom enligt
sändlista

Barnskyddande förslutningar – åtgärder för att minska olyckorna

Barnskyddande förslutningar på tändvätskor, avfettningsmedel och andra petroleumprodukter fungerar fortfarande inte som de ska. Det visar bl.a. kampanjen ”Kolla Korken” som drevs av Miljösamverkan i Västra Götaland under 2004. Liknande fall har även rapporterats från andra delar av landet. Nedan följer en lägesbeskrivning.

Bakgrund

I juni 2004 kallade Kemikalieinspektionen tillsammans med Konsumentverket och Giftinformationscentralen till ett möte med branschen om förgiftningstillbud hos barn på grund av tändvätskor och liknande produkter. Myndigheterna gick ut med ett gemensamt pressmeddelande den 22 juni och har även tagit fram en film som just nu visas på SVT:s ”Anslagstavlan”.

KemI kontaktade SIS (Standardiseringen i Sverige) angående standarden för barnskyddande förslutningar (EN ISO 8317:2004). Enligt CEN/SIS uppfyller inte förpackningarna kraven i standarden när korkarna tappar sin funktion på grund av sitt innehåll. Att korkarna för sådan användning har hög resistens mot petroleumbaserade produkter är en förutsättning för att uppfylla kraven i standarden. Ansvaret vilar främst hos primärleverantörerna (tillverkare/importörer och införsel).

Vilka förebyggande åtgärder kan vidtas?

- En rekommendation är att förpackningarna kan förses med en varningstext av något slag där vikten av att skydda barnen från ex. tändvätska poängteras. Texten bör dessutom betona betydelsen av att skruva åt kapsylen ordentligt för att erhålla önskad funktion och att kapsylen endast är barnskyddande och inte barnsäker.

- I övrigt borde detaljhandeln ha möjligheter att varna för oförsiktig användning av tändvätska med hjälp av anslag på väggar eller med speciell bifogad information till kunderna. I butiken ska dessutom dessa produkter förvaras svåråtkomligt för små barn.

Observera att den barnskyddande förslutningen inte är barnsäker. Det är ett vanligt missförstånd och måste tydliggöras för att undvika olycksfall framför allt i hemmen.

Åtgärder hos tillverkare och distributörer

Kemikalieinspektionen noterar att de tillverkare och distributörer som kontaktats under 2004–2005 har vidtagit sinsemellan olika åtgärder. Kontroll av rutiner har skett både vid tillverkning och vid distribution.

En bidragande orsak till problemet med dåligt fungerande barnskyddande förslutningar är att branschen under senare år har gått ifrån kapsyler med insats av polyamid till att istället använda polypropen. Polypropenplast kan ha låg resistans mot petroleumbaserade produkter, vilket kan få innerdelen av korken att börja ”svälla”. Därmed kan den barnskyddande förslutningen sättas ur spel och korken går lätt att öppna.

SIS har följande kommentar om standarden: *Provningsanvisningarna i avsnitt 5.3 (EN ISO 8317:2004) om att ofarlig vätska ska användas innebär inte att förpackningen automatiskt uppfyller de mer omfattande kraven i avsnitt 4.2. Den aktuella vätskans påverkan på förpackningsmaterialet inkl. förslutningen och dess funktion under förpackningens livscykel måste därför definieras av den som fyller förpackningar samt provas av denne eller förpackningstillverkare.*

Mer information finns bl.a. att få via:

www.barnsakerhet.konsumentverket.se →Säkert hemma →Tändvätskor (där även den nämnda informationsfilmen finns)

www.giftinformation.se

www.kemi.se

Sändlista

- Aktuella företag
- Sveriges Kommuner
- Plast och Kemiföretagen
- KTF
- SVEFF
- Svensk handel
- Giftinformationscentralen
- Konsumentverket
- Tillverkare av de aktuella plastkorkarna i Sverige
- SIS - Swedish Standards Institute
- Ergonomi Institutet
- SWEDAC

Kopia till:

- Landstinget i Västmanland
- Miljösamverkan Västra Götaland

KEMIKALIEINSPEKTIONEN • Box 2 • 172 13 Sundbyberg • 08 519 41 100 • Fax + 08 735 76 98
e-post kemi@kemi.se • www.kemi.se